

РОЗДІЛ 7

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/50>

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

E-GOVERNANCE IN MARTIAL LAW: PROSPECTS FOR DIGITALIZATION OF CRISIS MANAGEMENT

Дівак А.Л., студентка
Chicago-Kent college of Law

У статті розглядається роль та перспективи електронного урядування в умовах воєнного стану як ключового інструменту забезпечення ефективного публічного управління, національної безпеки та безперервного доступу громадян до державних послуг. Автор аналізує основні виклики, що постали перед Україною під час війни, зокрема необхідність підтримання функціональності інформаційних систем, захисту від кібератак, забезпечення прозорості та доступності адміністративних сервісів. Особливу увагу приділено кризовим ситуаціям, які стимулюють цифровізацію державних процесів, оптимізацію комунікацій між урядом і суспільством, а також координацію між органами влади. Розглянуто ключові напрями розвитку електронного урядування, серед яких удосконалення цифрової інфраструктури, підвищення рівня кіберзахисту, адаптація законодавства до викликів війни та забезпечення безперебійної роботи державних електронних сервісів. Важливим аспектом є розширення можливостей мобільних застосунків та онлайн-платформ, таких як «Дія», що дозволяють громадянам отримувати адміністративні послуги навіть у складних умовах. Акцентовано увагу на необхідності інтеграції цифрових рішень у процеси державного управління, що сприяє підвищенню ефективності реагування на кризові ситуації. У висновках підкреслюється, що електронне урядування, попри тимчасові обмеження доступу до реєстрів і вебресурсів, продемонструвало свою критичну значущість у кризових умовах. Наголошується на необхідності посилення кібербезпеки, вдосконалення цифрових систем та їх адаптації до екстремальних умов. Крім того, розглядається питання міжнародної співпраці у сфері цифрового урядування, що включає обмін досвідом, залучення технологічної допомоги та адаптацію найкращих світових практик. Отриманий під час війни досвід слугуватиме основою для створення стійкішої, безпечнішої та ефективнішої системи електронного управління, що забезпечить розвиток держави в період післявоєнного відновлення.

Ключові слова: електронне урядування, воєнний стан, цифровізація, публічне управління, кібербезпека, державні послуги, кризове управління, національна безпека, адміністративні сервіси.

The article examines the role and prospects of e-government in martial law as a key tool for ensuring effective public administration, national security, and continuous access of citizens to public services. The author analyzes the main challenges that Ukraine faced during the war, in particular the need to maintain the functionality of information systems, protect against cyberattacks, and ensure the transparency and accessibility of administrative services. Special attention is paid to crisis situations that stimulate the digitization of government processes, the optimization of communications between the government and society, as well as coordination between government bodies. Key areas of e-government development are considered, including improving digital infrastructure, increasing the level of cyber protection, adapting legislation to the challenges of war, and ensuring the uninterrupted operation of state electronic services. An important aspect is the expansion of the capabilities of mobile applications and online platforms, such as "Diya", which allow citizens to receive administrative services even in difficult conditions. The focus is on the need to integrate digital solutions into public administration processes, which contributes to increasing the effectiveness of responding to crisis situations. The conclusions emphasize that e-government, despite temporary restrictions on access to registers and web resources, has demonstrated its critical importance in crisis conditions. The need to strengthen cybersecurity, improve digital systems and adapt them to extreme conditions is emphasized. In addition, the issue of international cooperation in the field of digital governance is considered, which includes the exchange of experience, the involvement of technological assistance and the adaptation of best international practices. The experience gained during the war will serve as the basis for creating a more stable, safer and more effective e-government system that will ensure the development of the state in the period of post-war recovery.

Key words: e-government, martial law, digitalization, public administration, cybersecurity, public services, crisis management, national security, administrative services.

Постановка проблеми. Ефективне публічне управління в умовах воєнного стану вимагає впровадження нових підходів та інструментів, які можуть забезпечити оперативність, гнучкість та стійкість державних інституцій. Традиційні методи управління часто виявляються недостатньо адаптованими до динамічних та критичних умов війни. У таких обставинах електронне урядування стає не лише важливим елементом сучасного управління, але й необхідною умовою забезпечення функціонування держави. В умовах війни Україна зіткнулася з численними викликами, серед яких: необхідність підтримання безперервного доступу громадян до державних послуг, збереження комунікацій між урядом та суспільством, захист інформаційних систем від кібератак, а також забезпечення координації між різними органами влади. Вод-

ночас, кризові ситуації стимулюють розвиток цифрових технологій, що дозволяють оптимізувати державні процеси та ефективніше реагувати на надзвичайні ситуації. Проблема також ускладнюється нерівномірністю доступу населення до цифрових ресурсів, недостатньою цифровою грамотністю та ризиками зловживань, пов'язаних із використанням технологій. Крім того, постає питання адаптації нормативно-правової бази до потреб воєнного часу, забезпечення кібербезпеки та інтеграції цифрових рішень у систему публічного управління.

Таким чином, дослідження перспектив цифровізації кризового управління в умовах воєнного стану є актуальним і необхідним для підвищення стійкості держави, забезпечення національної безпеки та належного рівня обслуговування громад

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні роки значно зросла кількість досліджень, присвячених електронному урядуванню та його ролі в умовах кризового управління. Особливу увагу науковці приділяють питанням цифровізації державного управління як ефективного інструменту забезпечення сталості функціонування державних інституцій в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Серед них варто виділити праці таких дослідників, як Ю.В. Георгієвський, Д.В. Лученко, О.М. Соловійова, В.М. Дрешпак, О.Б. Червякова, В.І. Мишишин, С.А. Чукут, А.А. Барікова, В.М. Ємельянов, С.А. Квітка, А.І. Семенченко, О.Ю. Чечель та інших. Однак варто зазначити, що дослідження, які аналізують специфіку функціонування електронного урядування саме в умовах воєнного стану, залишаються недостатньо розробленими. Це створює потребу у більш глибокому вивченні цього питання, зокрема щодо адаптації цифрових технологій до умов кризового управління, забезпечення кібербезпеки, координації державних органів та підтримки ефективної взаємодії між владою і громадянами в умовах воєнних викликів.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей функціонування електронного урядування в умовах воєнного стану, аналізі його ключових викликів та перспектив розвитку, а також в обґрунтуванні шляхів цифровізації кризового управління для забезпечення ефективного публічного управління, надання адміністративних послуг.

Виклад основного матеріалу.

Україна обрала шлях інтеграції до європейської спільноти. В умовах розвитку інформаційного суспільства це зумовлює нові сучасні вимоги до діяльності органів публічного управління, їх здатності ефективно функціонувати в умовах впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії. Така інтеграція потребує глибинних змін у всіх сферах суспільного життя. Важливим кроком у цьому напрямі стало підписання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого боку (яка набула чинності 1 вересня 2017 року). Згідно з цією Угодою, Україна зобов'язана забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до стандартів та вимог Європейського Союзу [1].

Електронне урядування вже протягом кількох десятиліть є невід'ємною складовою функціонування сучасної держави та поступово стає невіддільною частиною повсякденного життя громадян. Сьогодні важко уявити буденність без можливості здійснювати онлайн-платежі, отримувати адміністративні послуги чи сплачувати комунальні рахунки швидко та зручно, без черг і зайвої паперової бюрократії [2, с. 272].

Електронне урядування (е-урядування) передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) як інструменту для покращення процесів управління [2, с. 37]. Починаючи з кінця XIX століття, ІКТ активно впроваджуються в урядовий сектор багатьох країн світу з метою підвищення операційної ефективності. Технології електронного урядування включають різноманітні інформаційно-комунікаційні та інформаційні інструменти, спрямовані на вдосконалення процесів публічного управління та взаємодії між державними установами і громадянами. Вони забезпечують електронну комунікацію, обробку й обмін даними, а також підтримують електронне адміністрування та надання послуг у сфері державного управління.

Користувачами е-урядування можуть бути громадяни, підприємства, урядові установи, службовці та інші члени суспільства. Оцінювання потенціалу організації є ключовим для ефективної інтеграції цифрових даних різних державних структур через єдиний веб-портал електронних послуг. Такий портал відіграє важливу роль у реалізації ініціатив електронного урядування, адже сприяє

створенню зручної та прозорої електронної взаємодії між користувачами [3, с. 106]. Крім того, урядовий портал необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати, оскільки він стає стратегічним інструментом державного сектору для забезпечення якісних послуг та підвищення довіри громадян до державних інституцій.

Основою е-урядування та е-демократії є новітня концепція державного управління, яка передбачає активне використання ІКТ [4, с. 6]. В Україні ця концепція поступово впроваджується, однак у період війни електронне урядування має враховувати низку важливих факторів. Зокрема, необхідно дотримуватись законодавчо визначених обмежень прав і свобод громадян та бізнесу щодо доступу до інформації, особливо через мережу Інтернет. Крім того, слід зважати на тимчасове зниження рівня демократичності, прозорості й відкритості органів державної влади та місцевого самоврядування, а також обмеження участі громадян і бізнесу у процесі формування політико-адміністративних рішень у межах антикризового управління. Попри ці виклики, важливо забезпечити баланс між захистом національної безпеки та збереженням принципів ефективного й інклюзивного управління.

На основі аналізу наукової літератури [5] щодо впровадження електронного урядування можна виокремити чотири основні сфери його реалізації:

1. Електронні послуги (G2C – Government to Citizens): надання державних послуг громадянам за допомогою електронних платформ, що сприяє спрощенню доступу до адміністративних послуг, підвищенню їхньої якості та оперативності.

2. Електронна взаємодія між державними органами (G2G – Government to Government): забезпечення ефективного обміну інформацією та координації між різними державними установами, що оптимізує процеси управління та прийняття рішень.

3. Електронна взаємодія з бізнесом (G2B – Government to Business): спрощення процедур співпраці між державою та бізнесом, зокрема в сфері регулювання, ліцензування, податкової звітності та державних закупівель.

4. Електронна демократія (G2E – Government to Employees / G2C – Citizen Engagement): створення умов для активної участі громадян у формуванні та контролі державної політики через механізми електронних консультацій, петицій, голосувань тощо, а також вдосконалення внутрішніх процесів державного управління.

З початком повномасштабної війни в Україні електронне урядування зіткнулося зі значними викликами, які вимагали адаптації до нових умов. Військовий стан змусив обмежити доступ до низки державних реєстрів та веб-ресурсів для забезпечення їхньої безпеки й захисту від кібератак. Основні обмеження стосувалися: 1) Державних реєстрів: доступ до Єдиного державного реєстру (ЄДР) та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно було суттєво обмежено. Це ускладнило виконання багатьох адміністративних і юридичних процедур, зокрема операцій на ринку нерухомості. 2) Веб-сайтів державних органів: деякі офіційні веб-ресурси, наприклад, сайт Державної казначейської служби, були тимчасово закриті або функціонували з обмеженнями для захисту даних. 3) Судових рішень: доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень було закрито для загального доступу 24 лютого 2022 року задля захисту інформації від потенційних кібератак і приховування чутливих даних [6, с. 246–247].

Серед ключових позитивних змін у сфері цифровізації державних послуг варто відзначити сервіси, що надаються через платформи «Дія» та «Е-допомога». На сьогодні громадяни мають можливість: – отримати статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО) через подання заяви на порталі «Дія» та оформити відповідні соціальні виплати; – повідомити про пошкодження майна внаслідок збройної агресії РФ; – користуватися у додатку «Дія» цифровими копіями доку-

Перспективи цифровізації кризового управління в умовах воєнного стану

Оперативне реагування та координація	Електронне урядування забезпечує швидку передачу інформації між державними органами, що сприяє оперативному прийняттю рішень та ефективній координації дій під час кризових ситуацій. Використання цифрових платформ дозволяє в режимі реального часу отримувати дані про поточний стан і потреби регіонів, що перебувають під загрозою.
Електронні послуги в умовах обмеженого доступу	Воєнний стан супроводжується складнощами фізичного доступу до державних установ. Електронні послуги дозволяють громадянам і бізнесу вирішувати адміністративні питання дистанційно, зокрема оформлення документів, отримання допомоги чи сплата податків
Безпека даних та комунікацій	У період війни особливого значення набуває забезпечення кібербезпеки. Захист державних цифрових систем та інформації громадян є ключовим фактором довіри до електронного урядування. Інвестиції в захист даних і вдосконалення кібербезпеки сприяють стабільності управлінських процесів
Платформи для громадської участі	Навіть у складних умовах важливо зберігати можливість громадян брати участь у прийнятті рішень. Електронні платформи для петицій, консультацій та звітності дозволяють забезпечувати відкритість і прозорість влади навіть у кризовий період.
Цифрові інструменти гуманітарної допомоги	Електронне урядування сприяє створенню платформ для моніторингу та розподілу гуманітарної допомоги, що дозволяє забезпечити адресність і контроль над розподілом ресурсів для постраждалих регіонів.
Мобільні рішення для військових і цивільних	Розробка мобільних застосунків для інформування населення, зокрема про загрози, евакуацію чи гуманітарну допомогу, стає невід'ємною складовою електронного урядування. Це дозволяє підтримувати комунікацію з громадянами у найважчих умовах

ментів, які засвідчують особу, навіть якщо ці документи не є біометричними. Це стосується, зокрема, правовстановлюючих документів на транспортні засоби, страхових полісів та COVID-сертифікатів; – застосовувати е-паспорт та е-паспорт для виїзду за кордон, розміщені у додатку «Дія», для ідентифікації особи на території України [7].

В умовах воєнного стану електронне урядування стає важливим інструментом для забезпечення стабільності державного управління, підтримання комунікації між владою, громадянами та бізнесом, а також для впровадження ефективних механізмів кризового управління. Цифровізація таких процесів дозволяє зберігати працездатність ключових державних функцій навіть у надзвичайних ситуаціях.

Основні перспективи цифровізації кризового управління в умовах воєнного стану, можливо відобразити у вигляді таблиці.

Висновки. Електронне урядування в умовах воєнного стану стало критично важливим інструментом для забезпечення стабільності державного управління та доступу до

адміністративних послуг. Водночас вимушене обмеження доступу до державних реєстрів і офіційних вебресурсів дозволило захистити критичну інформацію від кібератак, але тимчасово знизило рівень прозорості й доступності для громадян і бізнесу. Досвід війни підкреслив важливість кібербезпеки та адаптивності цифрових систем. Поступове відновлення функціональності державних реєстрів і цифрових платформ за новими правилами з посиленням захистом демонструє здатність уряду оперативно реагувати на виклики, зберігаючи основні функції електронного урядування навіть у кризових умовах.

Перспективи розвитку електронного урядування в Україні полягають у вдосконаленні кіберзахисту, підвищенні стійкості цифрових систем і забезпеченні їхньої ефективності в екстремальних умовах. Отриманий досвід стане основою для створення більш безпечної, адаптивної та доступної системи електронного управління, яка відповідатиме сучасним вимогам кризового та післявоєнного відновлення держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011
2. Цифрове урядування як новий рівень взаємодії держави та суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 7, 2020. С. 272-275 URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/72.pdf
3. O'Neill R. E-government: Transformation of Public Governance in New Zealand?. *Victoria University of Wellington*. 2009. 234 с.
4. Уманців Ю. М. Електронне урядування в умовах цифровізації суспільного розвитку. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2020. № 1. С. 105-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2020_1_19
5. Амро Т. Технології електронного урядування та комунікації публічного управління під час воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, 2023. (1(67)), С. 5-8. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-1](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-1)
6. Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Ісіков С. М. Стан та перспективи розвитку електронного урядування в публічному управлінні України. *Економічний вісник*. 2020. № 3. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/3/EV20203_118-125.pdf
7. Белікова М.А. Вплив воєнного стану на розвиток електронного урядування в Україні. *Наукові перспективи*. Серія Право № 8(26) (2022). С.243-251. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/2378/2381>
8. Кондратьєва К. А. Значення правового регулювання е-урядування для національної безпеки України в умовах воєнного стану. *Вісник студентського наукового товариства ДонДУ імені Василя Стуса*. Том 2 № 16. 2024. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/16839>